

Posudek oponenta disertační práce

Student: **Lukáš Kraus**
Název práce: **Vývoj interpretace a aplikace čl. 9 japonské ústavy v kontextu bezpečnostní politiky Japonska**
Oponent: **Robert Zbíral**
Pracoviště: **Katedra ústavního práva a politologie PrF MU**

I. Výsledky práce (včetně komentáře o publikaci výsledků nebo jejich přijetí k publikaci a hodnocení, zda přináší nové poznatky)

Činnost akademika se snad více než jiná zaměstnání skládá z aktivit různé míry „zábavnosti“. Předložená dizertace se v mém případě dotkla obou pólů zmíněné proměnné. Přečetl jsem si ji s potěšením, přičemž jsem se z ní zároveň dozvěděl spoustu nových informací. Na druhou stranu psaní tohoto posudku mi velkou radost nepřináší. Přestože jsem totiž přesvědčen, že Lukáš Kraus vložil do textu ohromné množství úsilí, jde o dizertaci svým pojetím i provedením velmi specifickou, a to po mém soudu bohužel k její škodě, jak se v dalších sekcích posudku pokusím odůvodnit.

Zhodnocení přínosnosti výsledků dizertace je věcí perspektivy. Není pochyb o tom, že stejně jako v mém případě bude 99 % českých čtenářů textem znalostně obohaceno. Ambicí doktorské práce by nicméně měl být alespoň pokus o obohacení celkového lidského vědění. A zde mám již větší pochybnosti. Je totiž otázkou, nakolik jsou argumentace a závěry dizertanta skutečně originální ve vztahu k četným zahraničním publikacím věnujícím se stejné problematice. To se vskutku těžko posuzuje ve chvíli, když sám autor rozbor přínosu k současnému stavu poznání ponechává do značné míry stranou.

V dizertaci není bohužel zařazena pasáž (část), která by diskutovala povinnost publikace (potažmo budoucí přijetí k publikaci) výsledků práce nebo její části a tím naplnění zákonných podmínek pro udělení titulu Ph.D. (srv. § 47 odst. 4 zákona č. 111/1998 Sb.). Předpokládám však, že tento požadavek byl formálně osvědčen při odevzdání práce a dále k němu proto v posudku nebudu přihlížet (záležitost je případně možné řešit při obhajobě).

II. Aktuálnost a relevance zpracovaného tématu

Cílem práce je analyzovat poválečnou interpretaci a aplikaci čl. 9 japonské ústavy (zakotvení zásady pacifismu) v kontextu vývoje bezpečnostních vztahů Japonska. Jelikož se autor rozhodl pokrýt téma v co možná největší (zejména časové) šíři, je hodnocení aktuálnosti zpracování poněkud relativní. Větší prostor je nicméně věnován událostem z posledních cca 30 let, což lze přivítat.

Vedle aktuálnosti se jeví důležitější zhodnocení dalších aspektů tématu. V první řadě se nabízí posouzení, nakolik práce vůbec spadá do oblasti právního výzkumu. Vymezený obsahový rámec textu nezastírá, že nemůže zůstat u doktrinálního výkladu čl. 9 japonské ústavy. Autor v přístupu vědomě zdůrazňuje hledisko historické a kulturní a při analýze po roce 1945 pak diskutuje rozsáhle politický, bezpečnostní a zahraničně-vztahový kontext problematiky. Ačkoli tyto prvky mnohdy právní argumentaci upozadují, nevnímám to negativně. Jde totiž o klasickou reflexi případu, u kterého dochází k interakci mezi právem a politikou, přičemž první z odvětví někdy ustupuje či dokonce slouží druhému. Práce tak fakticky velmi dobře odráží realitu a bez aplikace interdisciplinárního přístupu by výsledná analýza zůstala neúplná.

Větší problém shledávám v jiném rozměru tématu. Práce je pojata jako jednopřípadová studie věnující se zvolenému aspektu japonských (právních) reálií. Odhlédněme nyní od známého Sartoriho bonmotu, že každý, kdo se zabývá jen jednou zemí, ve skutečnosti nezná žádnou. Má námitka je specifictějšího rázu. Jsem přesvědčen, že pokud se český autor v odborném sociálně-vědním (právním) textu zabývá čistě „zahraniční“ záležitostí, jde o situaci dosti nezvyklou a měl by tak jasně vysvětlit, za jakým účelem tak činí. Obecně si dokážu představit tři důvody. První z nich zahrnuje případy vědců, kteří se věnují primárnímu výzkumu určitého fenoménu. I Čech jistě může být světovým znalcem například brazilského Nejvyššího soudu a přinášet o něm nové informace. Pak se však jeví přirozené, aby se svými objevy seznámil co nejširší relevantní cílovou skupinu, což by u daného příkladu znamenalo publikaci textů v portugalštině nebo angličtině (*lingua franca* současné vědy). Druhý důvod pak lze shrnout pod hlavičku „přiblížení tématu X českému publiku“. Cílem pisatele je seznámit místní čtenáře s jím dosud obtížněji dostupnými tématy. Přidaná hodnota autora pak kromě obvyklého použití českého jazyka spočívá také v tom, že látku nějak obsahově adaptuje pro českou cílovou skupinu, aby problému lépe porozuměla. Průměrný Čech – byť třeba právník – neví takřka nic o brazilském právním systému a bylo by vhodné to brát ve studii o brazilském Nejvyšším soudu v potaz. Konečně v třetí variantě se autor sice primárně koncentruje na ono zahraniční téma, činí tak ale proto, aby jej ve výsledku nějak smysluplně provázal s českým prostředím. U našeho příkladu by to třeba znamenalo využití poznatků z fungování brazilského Nejvyššího soudu pro možný návrh reformy působení českých vrcholných soudů. Jinak vyjádřeno, zahraniční téma je poté spíše prostředkem (klíčem) k diskuzi o tématech místních.

Hodnocená dizertace jasně vymezení ve vztahu ke zmíněné typologii postrádá. Určitě nepatří do třetí kategorie, neboť L. Kraus se o žádný přesah k českým záležitostem nepokouší (ostatně kde jej popravdě hledat?). Potenciál k širší použitelnosti řešené otázky si sice autor uvědomuje, když v závěru poukazuje na poválečná východiska ostatních poražených mocností (Itálie, Německo), zůstává nicméně u jednodstavcové zmínky. Ideální by samozřejmě byla příslušnost textu do první kategorie, neboť potom bych mohl vyslovit pouze výtku vůči použitému jazyku. Odhaduji ovšem, že dizertace cestou originálního (prvotního) zpracování tématu nekráčí. Zprvce to lze odvodit ze způsobu zpracování (viz níže), zadruhé by bylo zvláštní, pokud by se podobně důležité záležitosti pro jednu z největších zemí světa dosud nikdo komplexně nevěnoval, zatřetí dizertant sám přiznává, že k tématu byla vydána celá řada anglicky i japonsky psaných publikací

(srv. s. 10-11). Pokládám za velkou chybu, že L. Kraus v tomto směru toliko vyjmenovává několik hlavních titulů bez toho, aby aktuální stav poznání jakkoliv rozebral. Nelze pak než dojít k závěru, že práce je v typologii zástupcem druhé kategorie publikací – to ostatně v podstatě potvrzuje dizertant v druhém odstavci na s. 10 („jednou z ambicí této doktorské práce je obohacení českého dílčího výzkumu japonského ústavního práva“). Jak již bylo shora naznačeno, obdobné záměry samozřejmě mohou být velmi užitečné, neboť rozšiřují obzory místním zájemcům o dané téma. Bez ohledu na kvalitu jejich zpracování se však obtížně kvalifikují jako původní výzkum (opět předvídaný citovaným § 47 odst. 4 vysokoškolského zákona), který z definice má posouvat naše poznání tohoto světa.

III. Struktura práce – zvolené metody zpracování

Struktura práce má přirozeně plynout z cíle práce a definovaného výzkumného záměru. V tomto směru nemohu než nenavázat na svou předchozí kritiku: pokud není vymezena mezera v poznání, chybí východisko, ze kterého by se měl výzkum odrazit. Není tak ani příliš překvapivé, že autor nerámuje práci žádnou zastřešující výzkumnou otázkou. Asi nejbližší celkový cíl dizertace přibližují následující slova z Úvodu „(úvahy) *nad tím, jakou roli má v Japonsku ústava (především čl. 9) a její výklad*“ (s. 6) – takto by stanovení výzkumného problému ale vypadat nemělo. Na tento obecný plán je již několik výzkumných otázek navázáno (opět s. 6), ani u nich však není zřejmé, na čem jsou založeny, potažmo z čeho vychází. Obsahově možná i proto vyznívají dosti plytce (kdo jsou aktéři? jaké jsou úvahy v debatě? atd.).

Dominantní podíl Úvodu zabírá sekce zabývající se metodologií. To je určitě krok správným směrem, byť logicky méně přesvědčivý za situace, kdy výzkumný rámec lze vyvodit z textu přinejlepším nepřímou (srv. výše). Autor v části vysvětluje pozadí svých pobytů v Japonsku a obecně se zamýšlí, nakolik je (ne)možné psát o japonských záležitostech (ne)zaujatě v kontextu specifických kulturních prvků tamní společnosti. Předestírá, že se bude snažit danou hrozbu překonat použitím multidisciplinárního přístupu. Takto načrtnuté dilema považuji za extrémně zajímavé, bohužel mi ani po dlouhém přemýšlení není jasné, jak by ona jednostranná (kontrafaktuální) analýza měla vypadat, neboť autorem naopak vyzdvihovaná reflexe „*silného historického a také sociálního kontextu*“ (s. 9), ať se jím již myslí cokoli, po mém soudu přímo souvisí s kulturním rozměrem společnosti. Obdobně tápu, jak konkrétně se v práci odrážela poukazovaná teorie konstruktivismu (s. 10). Odkaz na inspiraci knihou T. Inoueho by mi v tomto možná napomohl, čtenář se o ní ale dozví jen to, že jde o originální příspěvek do japonské debaty.

Všechny dosavadní kritické poznámky by nemusely být nutně fatální, v právu nakonec není neobvyklé, že vznikají cenné příspěvky do odborného diskurzu, aniž by tyto texty naplňovaly formální předpoklady na podobu výzkumného rámce nebo metodologií. Naneštěstí u hodnocené dizertace toto platí jen částečně. Její obsah totiž sestává v podstatě z chronologického výkladu politického a bezpečnostního vývoje Japonska od dávné minulosti (opravdu byla kapitola 1 v tomto rozsahu pro účel práce nezbytná?) až

po rok 2015, přičemž události po roce 1945 jsou diskutovány do větší hloubky. Tento přístup v praxi vyústí v neustávající přísun nových faktických informací, text spěchá kupředu ve změní dat, jmen, právních předpisů či mezinárodních smluv, navíc je doplněn o množství japonské terminologie. I to by možná šlo překonat, pokud by tato faktografická ofenzíva byla využita k hlubší reflexi učiněné autorem. Hlavní nedostatek dizertace podle mého tkví v tom, že se tak příliš neděje. Netvrdím, že vybrané otázky nejsou rozebrány. Děje se tak nicméně zvláštním způsobem – dizertant se totiž většinově spokojí s představením hodnotících názorů různých jiných autorů. Jinak podáno, opět jsou hlavně přenesena různá tvrzení z existujících zdrojů, aniž by se ale čtenář dozvěděl, jaký postoj k řešeným otázkám zaujímá L. Kraus či by se pokusil dané otázky nějak problematizovat.

Mou námitku mohu doložit na příkladu kapitoly 12, tvořící v podstatě jádro práce a pojednávající o reformě bezpečnostní architektury za vlády Š. Abeho. Ústavní reflexe reformy je provedena pomocí kvalitativního i kvantitativního (výsledky anket) rozborů názorů japonských ústavních expertů, vůči kterým se ale autor vymezuje minimálně (srv. pouze odstavec na s. 142). Někdy to působí až úsměvně. Například je popsán výrok prof. Sasady, kterému probíhající proces připomínal situaci ve výmarském Německu (s. 138). Očekával bych, že ústavní právník ze střední Evropy podobnou nahrávku na smeč využije k posouzení oprávněnosti takové analogie či se dokonce pokusí o navázání japonského dění na středoevropské realie (a docílil tak dotyku dizertace s třetí kategorií typologie). L. Kraus ale podobnou šanci ponechává nepovšimnutou a jen zopakuje Sasadův závěr, že výmarský vývoj Japonsku nehrozí.

Aby bylo úplně jasno. Zopakuji, že tato kritika neznamena, že by práce nebyla informačně hodnotná a že by ve výsledku neposkytla čtenáři poměrně plastický přehled o výkladu a aplikaci čl. 9 japonské ústavy v odraze tamější (historické, politické atd.) reality. Pokládám však za ztracenou příležitost, že se takto tématu evidentně znalý pisatel neodhodlal k většímu zapojení do argumentace a v práci nezanechal výraznější vlastní otisk. V kruhu se tak vracíme k několikrát diskutované typologii a jako hodnotitel jsem nucen se ptát, jakou přidanou hodnotu má dizertace nad rámec použití českého jazyka oproti již publikovaným anglicky či japonsky psaným zdrojům zpracovávajícím obdobnou problematiku.

V. Formální hlediska textu

Jazykovou úroveň práce považuji za vynikající, nejenže jsem nenašel snad žádné pravopisné nebo interpunkční chyby, ale rovněž použitý styl je sympaticky civilní, a tudíž srozumitelný. Nejsem si jen jistý, nakolik výkladu prospívá velmi časté uvádění různých termínů v japonském znění v závorkách (česká transkripce totiž čtenáři beztak neumožňuje překlad používat například ve vyhledávacích), zde jde však o čistě osobní preferenci. Nekonzistentní je používání zkratk (již definovaná zkratka se někdy dále vypisuje), bylo by navíc vhodné zařadit seznam zkratk. Žádné námitky nemám ani oproti vizuální úpravě textu, snad jen čísla poznámek pod čarou jsou občas nesprávně zařazena před interpunkční znaménka (čárky, tečky).

Jednoznačně kladně vnímám širokou základnu použitých zdrojů a pramenů z vícero jazyků včetně pro téma zcela nezbytné japonštiny. Trochu zvláštní je nicméně práce se zdroji. Už jsem napsal, že se výklad skládá z prakticky nepřetržitého proudu informací. Ty přitom málokdy mají charakter všeobecně známých skutečností a mělo by tudíž být odkazováno na zdroj takové informace, minimálně vždy na konci příslušného odstavce. Autor tak ale mnohdy nečiní (jde o desítky případů, příkladmo: rozbor rozsudku Ósackého okresního soudu na s. 35, diskuze o protestech veřejnosti na konci 50. let na s. 63, popis obstrukčních parlamentních taktik na s. 84). Nemyslím, že by to dizertant dělal úmyslně či chtěl dokonce zdroje zakrývat, jen mohou u čtenářů zbytečně vznikat pochybnosti, odkud to či ono faktum pochází.

VI. Otázky k obhajobě

U obhajoby očekávám, že se Lukáš Kraus vyjádří především k výše předestřeným kritickým poznámkám.

Většinový názor japonské ústavněprávní doktríny považuje Abeho bezpečnostní legislativu za rozpornou s čl. 9 japonské ústavy (autor předpokládám tento pohled sdílí). Zajímá mě, jestli dizertant vidí nějaký právní nástroj, který by umožňoval tuto situaci řešit? Mohl by být vnímán čl. 9 jako materiální jádro japonské ústavy? Mohl by z institucionálního hlediska zasáhnout japonský Nejvyšší soud (případně jak)? Jestliže panuje k jeho incidenčnímu ústavněprávnímu přezkumu skepse (byť z dizertace není zcela jasné proč), v čem by to mělo napravit zřízení specializovaného Ústavního soudu s pravomocí abstraktní kontroly ústavnosti, jak text naznačuje (viz s. 136)?

VII. Předepsaná formulace závěrů:

Úkolem oponenta je kritizovat. Z výše uvedených důvodů se domnívám, že hodnocený text není bezproblémový. Diskuze o těchto nedostacích bude věřím součástí ústní obhajoby. Neměly by být ale přehlíženy ani v tomto posudku naznačené silné stránky textu. Ve výsledku jsem se proto v tuto chvíli přiklonil k následujícím závěrům:

- 1) Autor ve své dizertační práci **dokázal** schopnost samostatné tvůrčí práce v daném oboru.
- 2) Práce **splňuje** požadavky standardně kladené na dizertační práce v daném oboru.

V Brně dne 9. ledna 2023

Podpis oponenta